

KONSTRUKCIJA DOMINANTNIH RATNIH NARATIVA HRVATSKIH VETERANA U RAZDOBLJU 2000. – 2005.: IZMEĐU OČUVANJA I PREGOVARANJA

Sven Milekić <https://orcid.org/0000-0003-2096-4467>

Postdoktorski istraživač
CEU Democracy Institute, Budimpešta

<https://doi.org/10.20901/an.22.01>
Izvorni znanstveni rad
Zaprimljeno: 26. 3. 2025.
Prihvaćeno: 8. 5. 2025.

E-mail: MilekicS@ceu.edu

Sažetak Kao državu koja se osamostalila usred rata 1990-ih, Domovinski rat predstavlja ključni povijesni događaj za Hrvatsku, u funkciji njezina utemeljiteljskog mita. Selektivnom primjenom povijesnih činjenica o sukobu, glavni mitotvorci koriste Domovinski rat kao politički mit važan za suvremeni hrvatski nacionalni identitet. Ovaj pročišćeni narativ o prošlosti, koji konstruiraju i promiču i elite i neelite, posebno je vezan uz ratne veterane. Od 1990-ih veteranske udruge igrale su veliku ulogu u hrvatskoj politici pamćenja, jačajući režim hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana. Nakon Tuđmanove smrti i izborne pobjede oporbe, veteranske udruge i skupine odigrale su veliku ulogu u održavanju ratnog narativa. Branitelji su bili posebno aktivni tijekom 2000. – 2002. kada su uspješno zagovarali dominantni narativ o ratu, opstruirajući hrvatsku suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju. No, nakon očuvanja dominantnog narativa, mnoge braniteljske udruge sudjelovale su u pregovorima ili rekonstrukciji narativa kada su se 2004. – 2005. priklonile novoj vladinoj politici suradnje s ICTY-jem radi europskih integracija. Analizom arhivskih dokumenata i medijskih izvještaja, članak ukazuje na pragmatizam mnogih veteranskih udruga u odnosu na one lojalne svojim bivšim suborcima.

Ključne riječi Hrvatska, Domovinski rat, branitelji, ICTY, ratni zločini, politički mitovi

Uvod

Kao dio nasilnog raspada socijalističke Jugoslavije, rat u Hrvatskoj 1990-ih rezultirao je masovnim žrtvama i razaranjima, oblikujući zemlju i društvo za naredna desetljeća.¹ Hrvatska je stekla punu neovisnost tijekom rata 1991. – 1995., dok je

---

¹ Ovaj je članak osmišljen i napisan kao dio rada istraživačke mreže Ladenburg na međunarodnom projektu Agresor: samopercepcija i vanjska percepcija aktera između nacija, koju financijski podržava Zaklada Daimler i Benz.

oružani sukob izazvao ili barem ubrzao međunarodno priznanje zemlje (Glaurdić, 2011; Jović, 2017: 218; Meier, 1999: 226-234; Woodward, 1995: 178-191). Budući da je započeo gotovo paralelno s postizanjem državnosti i pokrenuo međunarodno priznanje, rat 1990-ih funkcionira kao utemeljiteljski mit suvremene Hrvatske (Jović, 2017: 12-13; Milekić, 2024a: 83; Pavlaković, 2021: 25-26). Različiti akteri u hrvatskoj politici i društvu, elite i neelite, stvorili su ovaj utemeljujući mit s hegemonijskim narativom ili interpretacijom rata 1990-ih (Banjeglav, 2012: 9-12; Pavlaković, 2016).

Ovaj članak bavi se time kako su udruge i grupacije hrvatskih ratnih veterana doprinijele izgradnji, očuvanju i rekonstrukciji (pregovaranju) dominantnog narativa o ratu 1990-ih, pozicionirane negdje između elita i neelita. U članku se tvrdi da su udruge i skupine veterana bile jedan od ključnih, ako ne i centralnih (posuđujući od Dolenc i Širinić, 2020) aktera u izgradnji hegemonijskog narativa o ratu 1990-ih u hrvatskom društvu. Međutim, u ovom se članku tvrdi da, kao i mnogi drugi politički i društveni akteri, udruge veterana nisu bile krute i beskompromisne u svojim interpretacijama, unatoč svojoj pomalo populističkoj odbojnosti prema politici. Stoga su bile otvorene za pregovore, reinterpretaciju ili čak (samo)cenzuru. Iako su aktivnosti veterana bile politički instrumentalizirane, one nisu dolazile bez njihove istinske akcije. U svojoj argumentaciji članak se usredotočuje na razdoblje 2000. – 2005 jer je ono donijelo nekoliko ključnih društvenih i političkih preokreta koji su veteranske udruge pretvorili u glavne mitotvorce.

Prvo, smrt ratnog vođe i predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana 1999. godine te poraz njegove stranke Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) na sljedećim parlamentarnim izborima predstavlja prvi prijelomni trenutak u povijesti vrlo mlade države. Kako je pad HDZ-a bio popraćen brojnim skandalima, veteranske udruge i skupine postale su glavna politička opozicija novoj vladi lijevog centra. Politika ubrzavanja procesa pregovora nove vlade s EU-om, bazirana na osiguravanju učinkovitijeg procesuiranja ratnih zločina koje su počinile hrvatske snage kroz suradnju s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), bio je još jedan prijeloman trenutak. Stoga su se veteranske udruge i skupine, uz podršku HDZ-a i drugih desnih stranaka, suprotstavile vladi oko procesuiranja tih zločina, kao i drugih politika. Konačno, razdoblje 2004. – 2005. donijelo je još jedan prijelomni trenutak jer je HDZ, koji je također težio članstvu u EU-u, sada odlučio promijeniti svoju politiku procesuiranja tih istih ratnih zločina i tako ući u sukob s veteranskim udrugama. Međutim, ovaj put, veteranske udruge lojalne HDZ-u odlučile su promijeniti svoju retoriku o procesuiranju tih zločina, pokazujući kako nisu radikalne, već su i otvorene za pregovore o nečemu što su tek neposredno prije smatrale kao nešto oko čega nema pregovora. S obzirom na to, ovaj članak donosi nijansiranu analizu veteranskog pokreta u Hrvatskoj, prikazujući ih kao političke aktore otvorene za pregovore u određenim razdobljima i pod određenim uvjetima.

Što se tiče strukture, članak prvo objašnjava kako rat 1990-ih funkcionira kao hrvatski utemeljiteljski mit i koji je njegov dominantni narativ. Zatim članak ukratko objašnjava podrijetlo hrvatskih veteranskih udruga i kako su one pomogle u izgradnji dominantnog narativa o ratu tijekom 1990-ih te nastavlja s prezentacijom o tome kako su se veterani borili za reafirmaciju, očuvanje i pregovaranje o dominantnom narativu o ratu tijekom razdoblja 2000. – 2002. i 2004. – 2005. Konačno, na kraju članak upućuje na važnu ulogu koju su veteranske udruge, djelomično povezane s političkim strankama, imale u konstruiranju, očuvanju i rekonstrukciji dominantnog narativa o ratu.

Mit o Domovinskom ratu

Mitski status rata najvidljiviji je iz načina na koji se sukob isključivo spominje u Hrvatskoj: Domovinski rat. Najspornija točka je dojam nejasnoće pojma „domovina”. Stoga neki tvrde da je taj izraz namjerno skovan ili populariziran kako bi se zamaglili određeni aspekti rata i očistio narativ. „Domovina” se može ekstenzivno definirati, uključujući teritorije Hrvatske i susjedne Bosne i Hercegovine (Karabalić, 2011: 144-146).

U hrvatskom kontekstu, mit o Domovinskom ratu funkcionira kao uvjerenje (ne nužno empirijski utemeljeno) zajedničko velikoj skupini (društvu), dajući značenje različitim događajima (Edelman, 1971). Kao politički mit, on predstavlja izmišljeno, nepouzđano i osporavano objašnjenje stvarnosti koje služi kao ključ za razumijevanje sadašnjosti. Ovaj mit dio je političkog mita o tisućljetnom snu Hrvata o neovisnoj državi.² Dok prikazuje kontinuitet državne vlasti u različitim kraljevstvima, carstvima i državama, u svojoj preambuli Ustav Republike Hrvatske pozicionira pobjedu u Domovinskom ratu kao kronološki posljednju stanicu do „pune državne suverenosti” (Hrvatski sabor, 2010). Kao rezultat toga, rat i puna državna neovisnost povezana s njim služe kao leće za gledanje prošlih događaja i konstruiranje poželjne budućnosti.

Jedna od bitnih značajki političkih mitova je njihova pokretačka snaga, da djeluju ili kao alat za ponovno potvrđivanje propitivanog identiteta ili kao konstruiranje nove društvene stvarnosti. Mit o tisućljetnom snu o neovisnoj državi i Domovinski rat kao vrijeme jedinstva i zlatnog doba imaju ove značajke (Jović, 2017: 208-209). Mitotvorci su koristili prvi mit kako bi motivirali ljude da uzmu oružje i podnose teškoće rata, nakon čega slijedi opće osiromašenje. Drugi je korišten za ostvarenje jedinstva i prikupljanje podrške, uštkavanje oporbe (ako je dovodila mit u pitanje) i osiguranje poslušnosti građana. Imajući to na umu, Friedrich i Brzezinski objašnjavaju mit kao „priču” koja se bavi prošlim događajima, dajući im posebno značenje i značaj za sadašnjost, time jačajući autoritet onih koji vrše vlast u određenoj zajednici (Friedrich i Brzezinski, 1965: 91). Na taj način, mit o Domovinskom ratu djeluje kao ključni dio procesa izgradnje nacije u Hrvatskoj, dok istovremeno potvrđuje autoritet određenih političkih elita i veterana.

U procesu simboličke izgradnje nacije od vrha prema dolje, Domovinski rat se među Hrvatima široko percipira kao sukob u kojem je Hrvatska bila žrtva „velikoserpske agresije”. Prema ovom tumačenju, Domovinski rat ugrozio je postojanje i neovisne hrvatske države i nacije (Milekić, 2024b: 10; Pavlaković, 2016: 19). Kao što su politički mitovi ideološki obilježene naracije u dramskom obliku, koje objašnjavaju prošle događaje radi sadašnjosti, tako i Domovinski rat ima svoj narativ (Flood, 1996: 42; Tudor, 1972: 16). Postoji pretežno dominantan narativ o Domovinskom ratu koji zagovaraju vodeće stranke, udruge ratnih veterana, mediji, znanstvena zajednica i školski kurikulum (Banjeglav, 2012; 9-12; Milekić, 2024a: 83).³ Kao i svaki hegemonijski narativ, ovaj dominantni narativ je nešto što ljudi u Hrvatskoj često uzimaju zdravo za gotovo, zdravorazumski. Elite i neelite izgradile su ovaj hegemonijski narativ, opsežno ga promovirajući u hrvatskom *mainstreamu* od ratnog vremena i kasnije, stvarajući generacije građana upoznate samo s tim tumačenjem.

² Više o ideji tisućljetnog sna vidjeti na Bellamy, 2003: 35-58; Uzelak, 1997.

³ Car je pokazala kako su tijekom 1990-ih hrvatski mediji igrali ulogu u konstruiranju hrvatskih ratnih veterana kao heroja (Car, 2008: 156).

To ne znači da su politički mitovi, uključujući i onaj o Domovinskom ratu, u potpunosti izgrađeni na izmišljanju povijesne istine. Politički mitovi nikada nisu stvoreni bez dodira s povijesnom stvarnošću, već uključuju činjenice u mitološke, pročišćene narative (Žirarde, 2000: 13, 57-58). Međutim, mitska struktura može se uočiti kada se određeni elementi ne spominju ili kad se umanjuje njihov značaj. Jedan od konstitutivnih elemenata u uokviravanju Domovinskog rata kao agresije je poricanje ili umanjivanje ratnih zločina koje su počinile hrvatske snage protiv Srba i Bošnjaka (potonje u kontekstu rata u Bosni i Hercegovini). Prema dominantnoj naraciji, u početku slabiji Hrvati – ponekad nazivani Hrvatskom – branili su naciju i novonastalu državu od međunarodne agresije Srbije i Crne Gore provedene od strane Jugoslavenske narodne armije (JNA) i srpskih pobunjenika. Ova naracija nije u potpunosti oslobođena povijesne stvarnosti, budući da su srpske paravojne formacije i pobunjenici, uz pomoć JNA, započeli otvoreni oružani sukob 1991. godine, napadajući nesrpsko stanovništvo i hrvatske snage. Međutim, emocionalni naboj „velikosrpske agresije” prikriva svu potencijalnu odgovornost za prijestupe na hrvatskoj strani i ignorira elemente građanskog rata (ili unutarnjeg, uglavnom etničkog, sukoba) (Milekić, 2024a: 84-87; Milekić, 2024b: 10, 12).

Problem karaktera rata u Hrvatskoj leži u činjenici da je na početku sukoba 1991. ona još uvijek bila jedna od republika u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ). Obično se dva datuma iz 1991. koriste kao dani kada je Hrvatska postala neovisna država (i time subjekt međunarodnog prava): 25. lipnja, kada je proglasila neovisnost (*de facto* neovisnost) i 8. listopada, kada je prekinula sve pravne veze sa SFRJ-em (*de iure* neovisnost) (Žunec, 2007: 177-179). Stoga se rat može kategorizirati kao međunarodni sukob počevši od oba datuma. Međutim, kako se JNA povukao iz Hrvatske do travnja 1992. (s izuzetkom angažmana na području Dubrovnika), sukob je bio nemeđunarodni – rat između središnje države i dijela njezinih građana, pobunjenika, uglavnom svrstanih na etničkoj osnovi (Hrvati protiv Srba) – sve do svog završetka 1995. (Žunec, 2007: 245). Nadalje, rat se može definirati kao sukob koji je istovremeno bio međunarodna agresija i nemeđunarodni, etnički rat (Žunec, 2007).

Kad su u pitanju prijestupi koje je počinila hrvatska strana u sukobu, ratni zločini su najvažniji. Radikalno tumačenje tvrdi da hrvatske snage nisu mogle počiniti zločine u obrani domovine od strane agresije (Kardov, Lalić i Teršelič, 2010: 81-82). Umjerenije varijacije tvrdile su da su ti zločini bili pojedinačni prijestupi bez državne podrške (Kardov, Lalić i Teršelič, 2010: 79-80).

Osim toga, dominantni narativ potpuno zanemaruje bilo kakvu službenu ulogu Hrvatske u ratu u Bosni i Hercegovini i njezinu intervenciju tijekom hrvatsko-bošnjačkog sukoba 1993. – 1994., unatoč presudama Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) koje sugeriraju suprotno (Milekić, 2024a: 84; Milekić, 2024b: 12, 14; Pavlaković, 2016: 39; Tužitelj protiv Prlića i dr, 2017.). Ovaj narativ prvi je oblikovao hrvatski predsjednik Franjo Tuđman 1990-ih, niječući bilo kakvu krivnju svog režima za prijestupe koji su mogli (i na kraju jesu) narušiti imidž zemlje. Vremenom je ovaj narativ promoviran u službeni narativ institucionaliziran kroz parlamentarne i pravne dokumente donesene između 1999. i 2017. (Hrvatski sabor, 1999; Hrvatski sabor, 2000; Hrvatski sabor, 2006; Hrvatski sabor, 2010; Hrvatski sabor, 2017).

Dominantni narativ usredotočuje se na element međunarodne agresije dok istovremeno prikriva elemente građanskog rata jer takvi sukobi ne predisponiraju

krivnju za napad ili žrtvu. Opća percepcija sukoba kao građanskog rata ne uzrokuje jednak emocionalni angažman kao agresija (Milekić, 2024a: 85; Milekić, 2024b: 12; Soldić, 2009: 97). Ovaj emocionalni angažman potreban je za očuvanje simboličke moći. Takva službena naracija nudi jednodimenzionalan pogled na rat kao „velikoprpsku agresiju”, situaciju života ili smrti u kojoj su branitelji branili državu i hrvatske živote.

Proces osnivanja veteranskih udruga (1992. – 1999.)

Iako su veteranske udruge dijelom bile organizirane na lokalnoj razini, država i vladajuća stranka HDZ također su imali ključnu ulogu u njihovu formiranju. Pod okriljem Ministarstva obrane, u travnju 1992. godine, ratni invalidi osnovali su udrugu Hrvatski vojni invalidi Domovinskog rata (HVIDR-a). Ministar obrane Gojko Šušak odmah je na početku jamčio državnu potporu vojnim invalidima koji su prinijeli „svetu žrtvu” na „oltaru domovine” (Hranjski, 1992). Druge veteranske udruge osnovane u razdoblju 1993. – 1995. uživale su sličnu državnu ili HDZ-ovu potporu tijekom rata. Nakon formiranja Udruge hrvatskih veterana Domovinskog rata (UHVDR), Tuđmanov savjetnik za vojna pitanja smatrao je da njegova (Tuđmanova) podrška može osigurati učinkovitu kontrolu nad golemom veteranskom populacijom i potencijalno politički instrumentalizirati udrugu (Kašpar, 1993).⁴ U slučaju Udruge hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata (UHDDR), visoko rangirani članovi HDZ-a i državni dužnosnici sudjelovali su u burnom i kontroverznom preuzimanju organizacije (Večernji list, 1994a; Bašić, 1994; Knapić, 1994; Erceg, 1994). Na kraju su ovi događaji dodatno fragmentirali veteranski pokret što je rezultiralo djelomičnom kontrolom države nad veteranskim tijelom (Vjesnik, 1994; Večernji list, 1995).⁵ Integrirajući faktor veteranskog tijela bio je predsjednik Tuđman – ujedno i predsjednik HDZ-a – kao vrhovni vojni zapovjednik koji je vodio vojnike i hrvatsku naciju prema državnosti. Veteranske udruge pozivale su ga na obljetnice, događaje i godišnje konvencije, dok su ga mnoge proglasile počasnim predsjednikom ili članom (Dečak, 1996; Novoselac, 1998). Što se tiče moralne podrške, veteranske udruge retorički su branile Tuđmana od percipiranih protivnika. Čak i u unutarnjim borbama unutar HDZ-a, veterani bi stajali uz Tuđmana, osuđujući stvaratelje podjela, kada je jedinstvo bilo potrebno za ispunjenje teritorijalnog integriteta Hrvatske (Večernji list, 1994c). Ova retorika odražavala je Tuđmanov diskurs o jedinstvu Hrvatske (u teritorijalnom smislu) i Hrvata (u simboličkom i kulturnom smislu). Udruge su također podržavale Tuđmana na domaćoj političkoj sceni, stojeći iza njega na izborima i u sporovima s oporbom. Kada se Tuđman suočio s međunarodnim kritikama ili se odlučio prkositi međunarodnoj zajednici, udruge su ukazivale na „međunarodne čimbenike” koji rade protiv neovisnosti Hrvatske (Dečak, 1997).

Udruge nisu samo branile Hrvatsku od „međunarodnih čimbenika” već su i globalno promovirale novorođenu državu i njezine planove postizanja potpune te-

⁴ Iako je UHVDR 2002. godine promijenio naziv u Udruga dragovoljaca i veterana Domovinskog rata (UDVDR), radi jednostavnosti koristit ću samo UHVDR.

⁵ Vrlo opsežno istraživanje dinamike okupljanja hrvatskih ratnih veterana u udruge, objašnjavajući različite cikluse između 1991. i 2014. godine, proveli su Bagić, Kardov i Škacan. Članak također pokazuje kako je članstvo u udrugama pretežno bliže desnici (Bagić, Kardov i Škacan, 2020).

ritorijalne cjelovitosti. Najaktivnija udruga bila je UHVDR koja se posvetila globalnom promicanju istine o Hrvatskoj i ratu (Galović i Vukušić, 1993; Večernji list, 1993). Ova istina prezentirala je Hrvatsku kao žrtvu međunarodne agresije u borbi za uspostavljanje suvereniteta unutar njezinih međunarodno priznatih granica – što je značilo poništenje nepriznate Republike Srpske Krajine. UHVDR je ovo promicanje Hrvatske vidio kao jednu od svojih uloga u Svjetskoj veteranskoj federaciji (engl. *World Veterans Federation*, WVF) (UHVDR, 1995).

Usredotočenost na potpunu teritorijalnu cjelovitost ili jedinstvo Hrvatske bila je jedan od razloga zašto su veteranske kritike vlade bile relativno suzdržane u razdoblju od 1992. do 1995. Te udruge nisu htjele ugroziti ono što su smatrale krhkim društvenim i političkim poretom kojem je ključno bilo jedinstvo kako bi se ostvarili suverenitet i teritorijalna cjelovitost Hrvatske. Veterani su ispunjenje svojih prava vidjeli kao nešto što slijedi ili je barem paralelno s ostvarenjem nacionalnih interesa – „oslobođenjem i očuvanjem hrvatske države” (Večernji list, 1994b). Iako su se veteranski čelnici žalili na postupanje države, to nezadovoljstvo nije izraženo u velikim javnim prosvjedima ili akcijama, kao što će se to kasnije dogoditi.

Nakon godina više-manje statičnoga veteranskog pokreta – s kratkotrajnim izljevom nezadovoljstva 1996. – *status quo* radikalno je poremećen u prosincu 1999. kada je Tuđman, njihov zaštitnik i vođa, preminuo.⁶ Veteranske udruge diljem Hrvatske otvorile su knjige žalosti u svojim uredima dostupne 24 sata dnevno kao svojevrсно vjersko bdijenje za Tuđmana (Glas Slavonije, 1999; Slobodna Dalmacija, 1999). U svojim osmrtnicama, veteranski čelnici naglasili su sve što je Tuđman učinio za hrvatsku neovisnost i pobjedu u ratu, obećavajući da će zauvijek ostati u njihovim srcima. Istodobno, Tuđmanova prisutnost postala je transcendentalna, a veterani su ga transformirali u simbol, ideju koju će slijediti u budućnosti.

Neslaganje oko narativa o Domovinskom ratu (2000. – 2002.)

Nakon Tuđmanove smrti uslijedila je pobjeda koalicije lijevog centra na parlamentarnim izborima u siječnju 2000., čime je HDZ svrgnut s trona nakon desetljeća. Nova vlada obećala je „preokrenuti antidemokratsku i antizapadnu politiku svojeg prethodnika” i poboljšati suradnju s MKSJ-em (Peskin i Boduszyński, 2003: 1125). Poboljšana suradnja s MKSJ-em nosila je rizik kaznenog progona hrvatskih časnika za ratne zločine, proces koji je Tuđmanov režim uvelike spriječio.

MKSJ ubrzo je postao glavni faktor kontriranja mitu o Domovinskom ratu, uznemirujući veteranske udruge. U Gospiću, u proljeće 2000., istražitelji MKSJ-a iskopali su masovne grobnice srpskih civila koje su pogubile hrvatske snage 1991. Njihove aktivnosti mobilizirale su veteranske i desničarske skupine nezadovoljne navodnim fokusom MKSJ-a na zločine počinjene nad Srbima (Pavić, 2000). Kako su se istrage MKSJ-a nastavile, u kolovozu 2000. ubijen je Milan Levar, svjedok ovih zločina (Čuljat i Božić, 2000). Atentat je izazvao nelagodu u javnosti, otkrivajući rizike svjedočenja o zločinima koje su počinili hrvatski vojnici. Unatoč tome što je i sam bio veteran, mnoge veteranske udruge i čelnici prikazivali su Levara kao izdajnika, koristeći vulgaran jezik i prijetnje, doprinoseći usijanoj atmosferi. Tako je veterani Tihomir Orešković, uhićen samo nekoliko dana kasnije i potom osuđen za ratne zločine u Gospiću, izjavio medijima da ga „nije briga” za Levarovo ubojstvo

⁶ Za veteranske protestne aktivnosti 1996., vidi Milekić, 2022.

(Večernji list, 2000). U listopadu je veteranski vođa Luka Podrug na lokalnoj splitskoj televizijskoj postaji ATV rekao da „Jude uvijek završavaju na isti način čak i ako se zovu Milan Levar ili ako su na čelu države”, neizravno prijeteci predsjedniku Stjepanu Mesiću (Grcić, 2000). Glasnogovornik veteranske udruge iz Đakova rekao je da je Levar izdajica koji je svjedočio protiv „svog naroda, vojske i domovine” (Pišl, 2000).

Kako je Levarovo ubojstvo dovelo do naknadnih uhićenja osoba osumnjičenih za njegovo ubojstvo i ratne zločine kojima je svjedočio, veterani su pokrenuli novi val javnog neposluha. U gradovima i županijama diljem Hrvatske počeli su formirati skupine nazvane Stožer za obranu digniteta Domovinskog rata, a Središnji nacionalni stožer osnovan je u Splitu (Jurišin, 2000). Ove *ad hoc* skupine veterana, aktivnih vojnih časnika, članova HDZ-a i desnih političara vidjele su u potencijalnom procesuiranju ratnih zločina počinjenih s hrvatske strane ugrozu koja je jednaka samom ratu (Žabec, 2000). Iako je Stožer nijekao svoje političke veze, čak su i veteranski čelnici ukazivali na problem njegove javne percepcije kao HDZ-ove posredničke organizacije (UHVDR, 2001).⁷ Remilitarizacijom poslijeratne stvarnosti – gledano kroz korištenje termina poput „krizni stožer” – veterani su željeli pokrenuti vrijednosno utemeljeno stanje hitnosti u kojem su branili „dignitet Domovinskog rata”.

Pritisnuta prosvjedima veterana, vlada je odlučila kooptirati diskurs nekih svojih protivnika o dostojanstvu rata. Stoga je u listopadu 2000. koalicijski partner u vladi, Hrvatska seljačka stranka (HSS), predložila da Sabor usvoji Deklaraciju o Domovinskom ratu. Prema HSS-u, Deklaracija bi ocrtala vrijednosti rata, postavljajući funkcionalnu vladavinu prava kao jednu od njih. Dokument bi uključivao procesuiranje ratnih zločina primjenom načela strogo individualne kaznene odgovornosti (Vlahović et al, 2000). HSS je želio spojiti stav prosvjednika s vladinim stavom koji je imao za cilj procesuiranje ratnih zločina i usklađenost s MKSJ-em. Dok su neki politički čelnici vladajuće većine pohvalili ideju Deklaracije koja donosi mir među svim političkim opcijama u zemlji, neki su bili vrlo skeptični, tvrdeći da bi takav dokument omalovažavao vrijednosti rata (Popović, 2000).

Nakon nekoliko dana žustrih rasprava, i u prisutnosti predstavnika Glavnoga nacionalnog stožera, Sabor je usvojio Deklaraciju o Domovinskom ratu (Jutarnji list, 2000). Naglo donošenje Deklaracije bio je jasan znak uspjeha veteranskih udruga koje su zagovarale svoj pogled na rat putem raznih stožera, postavljajući dnevni red za političke elite. Njihov narativ nije samo preživio razdoblje promjene vlasti već su udruge uspjele dodatno ušutkati i marginalizirati sve potencijalne kontranarative. Središnja tema Deklaracije, „dignitet Domovinskog rata”, pokazuje koliko su uspješne bile aktivnosti veterana i koliko su političari preuzeli njihov diskurs (Hrvatski sabor, 2000). Nadalje, članak 6. Deklaracije navodi da hrvatsko pravosuđe treba procesuirati ratne zločine radi dostojanstva rata (Hrvatski sabor, 2000). Dakle, dostojanstvo bi trebalo motivirati pravosuđe za procesuiranje ratnih zločina, a ne funkcionalna vladavina prava – vrijednost koju je vlada promovirala.

⁷ Ova epizoda, kao i ostale tijekom razdoblja prosvjeda 2000. – 2002., pokazuje dinamiku aktivnosti veteranskih udruga koje pojačavaju svoje prosvjedne aktivnosti u situacijama kada je HDZ u oporbi (Dolenec i Širinić, 2020; Bagić, Kardov i Škacan, 2020: 217-218). Nastavljajući svoje istraživanje, Milekić i Bagić i suradnici nude nijansirani pogled na odnos između veterana i HDZ-a (Milekić, 2022; Bagić, Kardov i Škacan, 2020: 217-218).

Deklaracija najbolje sažima dominantni narativ Domovinskog rata. Prema ovom dokumentu, Srbija, Crna Gora, JNA i srpski pobunjenici pokrenuli su oružanu agresiju na Hrvatsku. Rat koji je Hrvatska vodila bio je „pravedan i legitiman, obrambeni i oslobodilački”, naglašavajući da nije bio „osvajajući” (Hrvatski sabor, 2000). Ideja da je rat isključivo obrambeni sukob, a ne međunarodna agresija, bila je ključna za suprotstavljanje optužbama o ulozi Hrvatske u ratu u Bosni i Hercegovini. Kao dio tog narativa, Deklaracija smatra uspostavljanje i obranu državnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta temeljnom vrijednošću „jednoglasno prihvaćenom” među hrvatskim građanima (Hrvatski sabor, 2000).

Kako je primijetila Snježana Koren, Deklaracija postavlja Domovinski rat kao temeljnu vrijednost neovisne Hrvatske, čime očito funkcionira kao državni utemeljiteljski mit (Koren, 2011: 137). Osim toga, Koren je smatrala članak 7. Deklaracije posebno problematičnim. Članak poziva „sve građane, državne i javne institucije, sindikate, udruge i medije te obvezuje sve dužnosnike i sva državna tijela” da „štite temeljne vrijednosti i dostojanstvo Domovinskog rata” (Hrvatski sabor, 2000). Za Koren je takva izjava državnih vlasti predstavljala pokušaj stvaranja monopola povijesne istine i ograničavanja slobode tumačenja i govora (Koren, 2011: 136). Prema njoj, takvi povijesni zakoni propisuju kako se o prošlosti treba razmišljati i oduzimaju građanima intelektualnu i moralnu odgovornost da izraze svoj stav o određenim društvenim vrijednostima (Koren, 2011: 128).

Međutim, unatoč vladinim planovima, Deklaracija nije riješila postojeće podjele u hrvatskoj politici i društvu ni smirila veteranske stožere. Naprotiv, moguće je da je ojačala veterane ili potaknula njihovu radikalizaciju. Kao i na bojišnici, veterani nisu htjeli prepustiti inicijativu svom protivniku, državi. Postojanje stožera jamčilo im je političku i društvenu relevantnost i medijsku pokrivenost. Kako su njihovi pokrovitelji, Tuđman i Šušak, otišli, a HDZ je bio u oporbi, veteranske udruge morale su od temelja osigurati svoj položaj u društvu.

Nakon što su uspješno obranili dominantni narativ o ratu vršeci pritisak na Sabor da usvoji Deklaraciju, veteranske udruge nastavile su s daljnjim koracima kako bi opstruirale napore države u pridržavanju zahtjeva MKSJ-a za procesuiranjem ratnih zločina. Veterani su pokrenuli nacionalne protestne aktivnosti u veljači 2001. kada je državno odvjetništvo izdalo nalog za uhićenje generala Mirka Norca zbog zločina počinjenih nad srpskim civilima u Gospiću 1991. Norac se nije predao i sakrio se (Opačak et al, 2001a). Ubrzo je skupina veterana i mještana Norčeva rodnog Sinja blokirala glavnu cestu koja povezuje Zagreb i Split te organizirala prosvjede. Središnji stožer pozvao je Hrvate da se stave na stranu Hrvatske s „braniateljima, legendarnim ratnim herojima, generalima”, a protiv strane marionetske vlade koja „ruši temelje hrvatske države kriminalizacijom Domovinskog rata” (Karakaš et al, 2001).

Ubrzo su prosvjedi trajno radikalizirali veteransku scenu, a i druge su udruge preuzele žestoku i militantnu retoriku. Tako je Koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata, koju je predvodio umjereni UHVDR, počela izdavati ultimatum vladi (Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata, 2001a). Manji i srednji prosvjedi, potaknuti militantnom, pa čak i neofašističkom retorikom, proširili su se Hrvatskom poput požara (Opačak et al, 2001b). Središnji stožer i HVIDR-a organizirali su središnji prosvjed protiv Norčeve tjeralice u Splitu. S veteranskim čelnicima, generalima i dužnosnicima HDZ-a kao govornicima na skupu, oko 100 000 ljudi okupilo se na rivi. Koristeći ekstremnu antikomunističku i

nacionalističku retoriku, s elementima ustaške ikonografije, prosvjednici su prijetili da će zaštititi Norca i krenuti na Zagreb. Rekavši „u ovoj zemlji mi odlučujemo“, umirovljeni general Janko Bobetko ponovio je prevladavajući stav veterana „mi protiv njih“. U prisutnosti desničarskih političara, veterani su zahtijevali da vlada prekine progon Norca i suradnju s MKSJ-em te raspiše nove izbore (Rajčić i Pejko-
vić-Kačanski, 2001; Večernji list, 2001).

Iako je u veteranskom pokretu bilo glasova protivljenja, većina se udruga pridružila prosvjedu. Stoga je Republička koordinacija izdala svoju Deklaraciju, zahtijevajući od vlasti da donesu zakone kojima bi se amnestiralo sve branitelje za sve potencijalne ratne zločine počinjene u „kontekstu obrambenog sukoba“. Osim takvog radikalnog zahtjeva, Koordinacija je predložila da Sabor donese Zakon o zaštiti vrijednosti Domovinskog rata koji bi služio kao „pravna osnova za zaštitu digniteta“ rata i samih branitelja (Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata, 2001b). Od tada su udruge često koristile fraze poput „kriminalizacije Domovinskog rata“ kada se država protivila uvođenju veće socijalne skrbi za branitelje.

Nadalje, cijelo prosvjedno razdoblje, usmjereno na suradnju s MKSJ-em i jačanje dominantnog narativa o ratu, nije egzistiralo u društvenom vakuumu. Bilo je povezano s drugim državnim aktivnostima prema veteranima. Jedna od njih bio je proces revizije statusa registriranih veterana i ratnih invalida koji bi otkrio takozvane „lažne veterane“ – posebno one s invaliditetom koji su imali pravo na posebne mirovine, socijalnu pomoć, smanjenje poreza i druge pogodnosti (Žabec, 2001).⁸ Dok su neke veteranske udruge pozdravile ovaj proces, neke su bile skeptične ili su se izravno protivile toj ideji (Janjić, 2000). Neke udruge, poput HVIDR-e, podržavale su takve inicijative tijekom prethodne vlade, dok su odbacivale takve aktivnosti pod novim režimom (Sinovčić, 2000).

Nakon dva tjedna prosvjednih aktivnosti u veljači 2001., Norac se predao. Premijer Ivica Račan jamčio je da mu se neće suditi pred MKSJ-em u Haagu, već samo potencijalno pred hrvatskim sudovima (Đula, 2001). Veteranske udruge su to vidjele kao pobjedu, tvrdeći da bi Norac bio prebačen u Haag bez njihova pritiska (Ciboci, 2001). Osim toga, ovaj pritisak odjeknuo je kod dijela vladajuće koalicije, posebno kod centrističke Hrvatske socijalno-liberalne stranke (HSLŠ). Dio HSLŠ-a na sličan je način kao i prosvjednici-veterani gledao na procesuiranje ratnih zločina koje su počinile hrvatske snage, neizravno pomažući njihovoj stvari (Kavain, 2001).

Dok je 2001. bila turbulentna, pobuna veterana kulminirala je 2002., s krizom oko Janka Bobetka koja je označila novu najnižu točku u odnosima Hrvatske i MKSJ-a (Lamont, 2010a: 53). General Janko Bobetko, poznat kao „hrvatski Patton“, uživao je ogromnu popularnost u Hrvatskoj kao sudionik Drugoga svjetskog rata i rata 1990-ih (Čulić, 2002a). Ta popularnost proizašla je iz načina na koji je predstavljao živog predstavnika Tuđmanove doktrine da hrvatski antifašisti trebaju braniti suvremenu Hrvatsku (Wranka, 1995). Osim toga, njegov imidž pojačala je činjenica da se pridružio Hrvatskoj vojsci 1992., u dobi od 73 godine, kao i to da je bio poznat po planiranju i izravnom sudjelovanju u mnogim vojnim operacijama te posjećivanju hrvatskih vojnika kako bi im podigao raspoloženje diljem zemlje (Del Ponte i Sudetić, 2008: 246; Goldstein, 2021: 187, Kuljiš, 2005: 146-147, 151-154). Poput

⁸ Car pokazuje kako su rane 2000-te donijele radikalno drugačiju reprezentaciju veterana u hrvatskim medijima u odnosu na 1990-e, sada ih prikazujući kao varalice ili čak neprijatelje (Car, 2008: 157-158).

Tuđmana, Bobetko je bio živi primjer hrvatskog (čak i u etničkom smislu) antifašista koji je postao jugoslavenski disident 1970-ih, pokazujući tako svoju spremnost da se bori za hrvatsku stvar i protiv autokratskoga socijalističkog režima (Kuljiš, 2005: 146; Udovičić, 2006: 624). Na taj je način Bobetko gotovo podjednako uživao popularnost među simpatizerima socijalističke Jugoslavije i antifašističkog pokreta te antikomunistima (Čulić, 2002b; Banac, 2002). Konačno, njegova snažna podrška veteranima koji su se borili protiv vlade 2000. – 2001., kao i podrška desničarskoj i antisrpskoj retorici, borbi za poboljšanje dobrobiti veterana, osigurala mu je podršku među različitim desničarskim i veteranskim udrugama i skupinama (Bašić, 1996; Bobetko, 1995; Čulić, 2002b; Valdec, 2000; Horvat, 2002; Kuljiš, 2005: 146-147).

Stoga je, kada su u rujnu 2002. hrvatski mediji izvijestili da je vlada primila optužnicu MKSJ-a protiv Bobetka, njegova kuća u Zagrebu odmah postala „svetišće” koje su posjećivali oporbeni političari, veterani i desničarske skupine, od kojih su mnogi obećavali da će ga zaštititi od izručenja Haagu (Malić, 2002). Predsjednik HSLŠ-a Dražen Budiša, bivši dio vladajuće većine, izjavio je da Bobetko nije počinio zločine i da je optužnica protiv njega „optužnica protiv Domovinskog rata” (Jelić et al, 2002). Ohrabren ovom podrškom, Bobetko je upozorio da neće otići živ u Haag, uokvirivši svoju optužnicu kao „još jednu agresiju na Hrvatsku” počinjenu od strane suda koji želi „izbrisati” hrvatsku povijest i osuditi slobodu zemlje (Plišić, 2002).

Bobetkov dramatičan govor dodatno je potaknuo veteranske skupine. Predsjednici svih županijskih organizacija UHVDR-a podržali su Bobetka u njegovoj borbi protiv optužnice koja je htjela suditi ratu i sadašnjim i budućim generacijama Hrvata (UHVDR, 2002). Želeći pretvoriti svoju kuću u „tvrđavu” koju će veterani braniti, Središnji stožer to je vidio kao obranu svoje „prošlosti, sadašnjosti i budućnosti” (Profaca, 2002). Drugim riječima, veterani su brzo pretvorili Bobetka u simbol pobjede u ratu koji nadilazi vrijeme. Postao je sama Hrvatska – nešto što bi svi domoljubi trebali vječno braniti. Poput Tuđmana i Šuška prije njega, Bobetko je postao jedan od očeva utemeljitelja veterana, vrijednost Domovinskog rata.

Istovremeno, mediji su galvanizirali krizu, stvarajući atmosferu „izvanrednog stanja” i doprinoseći općem dojmu neizvjesne budućnosti Hrvatske (Pavlaković, 2008: 456). Posljedično, mnogi su željeli da MKSJ odustane od optužnica protiv njega i onih protiv generala Rahima Ademija i Ante Gotovine (Tolić, 2002).

Konačno, vlada je popustila i odbila predati Bobetku optužnicu i izručiti ga (Jelić, 2002). Iako je vladina odluka protiv Bobetka i njegova izručenja dobila podršku među veteranima, otvorila je vrata novim zahtjevima koji su mogli gurnuti Hrvatsku u međunarodnu izolaciju (Jutarnji list, 2002). Vladini ustupci doveli su do dodatnih, radikalnijih zahtjeva poput onih dvije godine ranije. Na kraju je Bobetko preminuo u travnju 2003., prije suđenja (Lamont, 2010b: 1693). Kriza je predstavljala veliki korak unatrag u suradnji Hrvatske i MKSJ-a – jednom od glavnih ciljeva vlade na putu prema EU-u. Vlada je narušila svoj međunarodni ugled jer je 2002. prijavljena Vijeću sigurnosti UN-a zbog nesuradnje (Lamont, 2010b: 1684). Veteranske udruge i *ad hoc* skupine tako su uspješno izvršile pritisak na državu da ili iskoristi svoju jurisdikciju kako bi sama sudila hrvatskim časnicima i transferira sebi slučajeve ili da izbjegne procesuiranje optužnica i naloga za uhićenje MKSJ-a.

Pregovaranje o narativu Domovinskog rata (2004. – 2005.)

Međutim, kako se hrvatska suradnja s MKSJ-em pogoršavala tijekom razdoblja 2000. – 2003., vlada HDZ-a iz 2004. promijenila je stav pod premijerom Ivom Sanaderom. Iako je sudjelovao u prosvjednim aktivnostima 2000. – 2001. svojim zapaljivim govorom na prosvjedu u Splitu 2001., Sanader je brzo napustio ekstremnu nacionalističku retoriku. Znajući da će svaka vlada morati surađivati s MKSJ-em kako bi ispunila cilj zemlje da se pridruži EU-u, Sanader je izbjegavao raspravu o tom pitanju tijekom izborne kampanje 2003. (Pavlaković, 2008: 460). Ipak, gotovo odmah po preuzimanju dužnosti, Sanaderova vlada dramatično je poboljšala svoju suradnju s MKSJ-em. U ožujku 2004. MKSJ je podigao optužnice protiv hrvatskih generala Mladena Markača i Ivana Čermaka za ratne zločine počinjene tijekom Operacije Oluja 1995., a mjesec dana kasnije i optužnicu protiv skupine časnika bosanskih Hrvata. Konačno, u svibnju 2004. MKSJ je također podigao optužnicu protiv Norca za ratne zločine počinjene tijekom Operacije Medački džep 1993. Časnici su se odmah predali, odražavajući Sanaderov radikalni zaokret u suradnji s MKSJ-em (Peskin, 2005: 221).

Ono što je bilo drugačije između ovog vala optužnica u usporedbi s onima protiv Norca i Bobetka od 2000. do 2002. bila je reakcija javnosti i veterana. Nije bilo „izvanrednog stanja” niti domaće političke krize. Sanaderova vlada doživjela je neke kritike s desničarskih margina, ali ništa u usporedbi s previranjima iz Račanovih godina (Pavlaković, 2008: 462). Udruge više nisu postavljale ultimatumе i zahtijevale ostavke, prijevremene izbore ili čak otvorenu pobunu. Vidjevši blage reakcije, Središnji stožer optužio je glavne udruge za poslušnost, odbacujući tvrdnje o ranijoj logističkoj podršci HDZ-a u organizaciji prosvjeda (Pejković-Kačanski, 2004).

Unatoč tim optužbama, bilo je očito da su udruge drugačije tretirale novu vladu i njezinu suradnju s MKSJ-em. Umirovljeni generali potpisivali su peticije kako bi podržali vladine napore u „promicanju istine o ratu” u Haagu (Večernji list, 2004a). Udruge su tražile objašnjenja, vjerujući da će Vlada braniti optužene (Večernji list, 2004b). Glavne veteranske udruge nisu koristile ratoborni jezik iz razdoblja prosvjeda 2000. – 2002.

Promjena u načinu na koji su udruge percipirale suradnju s MKSJ-em bila je toliko očita da su neki tvrdili da je jedan od razloga to što su veteranski čelnici članovi HDZ-a. Udruge poput HVIDR-e tvrdile su da se njihovi stavovi nisu promijenili, ali su podržavale vladu jer su se optuženici dragovoljno predali (Borković, 2004). Iako se podrška udruge novom kursu HDZ-a o suradnji s MKSJ-em činila očekivanim ishodom, trebalo je puno pregovora, uvjeravanja i prisile. Tako su se na jednom sastanku Sanader i ministrica branitelja Jadranka Kosor morali izravno suočiti s dijelom negativnih reakcija veterana jer su njihovi čelnici optužili novu vladu za lošiji odnos prema njima od prethodne vlade. Neke veteranske udruge i skupine, povezane s desničarskim konkurentima HDZ-u, pokušale su potkopati vladu koristeći gerilske marketinške strategije, ukazujući na promjenu u kaznenom progonu hrvatskih časnika (Đikić, 2004). Kako bi udovoljila veteranskim udrugama, vlada je predložila nacrt Zakona o braniteljima koji je proširio određene beneficije i omogućio širu definiciju veterana (čime bi potencijalno potaknuo povećanje njihova broja), dok je istovremeno odgodio potencijalnu reviziju statusa invaliditeta među veteranima (Barilar et al, 2004; Ivanuš i Sever Šeni, 2004; Sever Šeni i Pandžić, 2004). Osim materijalnih pogodnosti, Sanader i njegovi visoki dužnosnici pokušali su javno naglasiti svoje poštovanje prema veteranima, prikazujući ih kao one koji traže pošto-

vanje, a ne privilegije (Modrić, 2004). Iako su još uvijek postojale veteranske udruge koje nisu bile zadovoljne novim zakonom – navodeći da on samo proširuje broj veterana, ali ne i njihova prava – one glavne bile su na strani vlade i osigurale su mir u pokretu.

Atmosfera se dramatično promijenila u odnosu na prije manje od godinu dana. Iako je antihaško raspoloženje još uvijek bilo vrlo prisutno u društvu, veteranske udruge bile su spremne prihvatiti punu suradnju s MKSJ-em kao jedinim načinom za ostvarivanje dugogodišnjeg cilja Hrvatske – europskih integracija (Šarić, 2004). Sanader je postavio novu paradigmu u obrani „digniteta Domovinskog rata” – obranu pred MKSJ-em (Knežević, 2004). Nadalje, Sanader je objasnio kako će njegova vlada pomoći optuženicima da se brane, a istovremeno uvjeriti Tribunal da prepusti slučajeve hrvatskim sudovima (Pavlaković, 2008: 462).

Međutim, unatoč dramatično poboljšanim odnosima s MKSJ-em, slučaj Gotovina ostao je jedan važan dio slagalice. General Ante Gotovina, optužen za ratne zločine počinjene nad srpskim civilima tijekom i nakon vojne operacije Oluja 1995., sakrio se u srpnju 2001., odmah nakon što je primio vijest o optužnici MKSJ-a. Tada je, razgovarajući s novinarkom iz svog skrovišta, ponovio upozorenja veteranskih skupina: ako je on kriv, kriva je cijela hrvatska nacija (Plišić, 2001). S vremenom, do 2004., pitanje njegova uhićenja i izručenja Haagu postalo je jedno od najvrućih i najvećih političkih pitanja u zemlji. Godine bijega od vlasti pretvorile su Gotovinu u kultnu ličnost, izgrađenu na podršci obespravljenih grupa u posttuđmanovskom društvu. U mišljenju svojih sljedbenika, Gotovina je utjelovljavao vrijednosti koje su – iz desničarske perspektive – vodile Hrvate u ratu: „domoljublje, spremnost na borbu protiv srpske agresije, religioznost”. Utjelovljavao je i heroja i mučenika, predstavljajući hrvatsku vojsku, Domovinski rat, hrvatsku državu i Hrvate u cjelini. Ovaj prikaz Gotovine bio je u skladu s tradicijom hajduka, romantiziranih bandita ili odmetnika od 17. do 19. stoljeća, veličanih u narodnim pjesmama, predstavljajući „antimoderni, antiurbani i antidržavni mentalitet” iz regija u Hrvatskoj. Slogan „Heroj, a ne zločinac”, prisutan na *jumbo* plakatima s Gotovininom fotografijom postavljenima diljem Hrvatske, odjeknuo je tim osjećajima u općoj populaciji koja ga je uglavnom doživljavala kao ratnog heroja (Pavlaković, 2010.).

Sanader se pozabavio pitanjem nacionalne podrške Gotovini usredotočujući se na širu sliku – suradnju s MKSJ-em kao preduvjet za članstvo u EU-u. Iako je desnica i dalje suradnju u lociranju Gotovine smatrala velikom izdajom, Sanaderova vlada imala je stratešku prednost u usporedbi s njegovim prethodnikom Račanom: bliske veze s glavnim veteranskim udrugama i skupinama (Lamont, 2010a: 47).

Vlada je ignorirala i tiho riješila kampanju s *jumbo* plakatima s Gotovininim fotografijama diljem Hrvatske, unatoč i skrivenoj i otvoreno izraženoj podršci lokalnih podružnica glavnih veteranskih udruga (Đuretek et al, 2004; Večernji list, 2004c; Miljuš, 2005a; Sokol, 2005; Miljuš, 2005b). Lokalne podružnice veteranskih udruga, uglavnom u Dalmaciji, često su ignorirale upute svojih središnjih nacionalnih organizacija i prkosile vladi. Lokalne podružnice često su svoje nacionalno vodstvo – ili najveće udruge – smatrale korumpiranim ili politički instrumentaliziranim. Odmetnute veteranske skupine protivile su se novom smjeru glavnih udruga i odbacivale politički establišment (Borković, 2004; Đikić, 2004; Bilan, 2005; Kvesić, 2005; Večernji list, 2005a). Ovi veterani nastavili su putem prosvjednika iz razdoblja 2000. – 2002.

Cijela situacija izazvala je unutarnje razdore unutar nekih udruga. Predsjednik HVIDR-e i saborski zastupnik HDZ-a Josip Đakić izazvao je medijsku buru nakon

što je izjavio da Gotovina mora dokazati svoju nevinost u Haagu, ponavljajući tako Sanaderovu mantru (Moskaljov et al., 2005). Udruge na nacionalnoj razini branile su svoj pogled na suradnju s ICTY-jem iz moralne i legalističke perspektive. Za njih je Domovinski rat bio nacionalno oslobođenje i obrana od srpske agresije te borba za demokratsku državu s funkcionalnom vladavinom prava (Dečak, 2005).

Za razliku od razdoblja 2000. – 2002., sada su glavne udruge vjerovala da se ništa ne može riješiti prosvjedima jer sadašnja Vlada čini sve kako bi rat prikazala kao „pravedan, obrambeni i oslobađajući”. Glavne udruge često su pokušavale balansirati između kritiziranja vlade i davanja pune podrške (Moskaljov, 2005). Taj oportunistički i diplomatski pristup udruga glavnih struja bio je uočljiv u njihovu odbijanju u donošenju odluke o tome treba li se Gotovina predati ili ne. Stoga, Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata nije izravno osudila vladine aktivnosti da se izruči Gotovina, već je mirno pozvala na zakonsku izmjenu Ustavnog zakona o suradnji s MKSJ-em (Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata, 2005). U javnosti su vlada i glavne udruge umanjivale postojeće unutarnje razdore, tvrdeći da veterani podržavaju novi kurs njezina vodstva. Navodna neslužbena suradnja između vlade i udruga na sprječavanju prosvjeda skrivana je od glavnih medija i javno poricana (Sever Šeni, 2005; Večernji list, 2005b).

Ovaj posredovani mir trajao je do prosinca 2005., kada je španjolska policija uhitila Gotovinu na Tenerifima uz pomoć hrvatskih obavještajnih agencija (Bajt et al, 2005). Na konferenciji za novinare, Sanader je objasnio da vladavina prava nema alternativu i da svi optuženi moraju izaći pred sud. Naglasio je da će Hrvatska podržati sve optuženike MKSJ-a u utvrđivanju istine o ratu (Knežević i Moskaljov, 2005.).

Nakon što su mediji objavili priču, nezadovoljni veterani, nogometni navijači i šire pučanstvo prosvjedovali su u Zagrebu i zadarskoj regiji (odakle je Gotovina potjecao). Iako bez masovnog nasilja, prosvjednici su postavljali barikade, palili automobile i razbijali prozore na državnim institucijama (Večernji list, 2005c; Šarić i Gojun, 2005; Večernji list, 2005f). Čelnici HVIDR-e pokušali su kanalizirati nezadovoljstvo vladom podržavajući Gotovinu da se brani pred MKSJ-em, odbacujući prijetnje radikalnim akcijama (Večernji list, 2005d). Udruge su se pozivale na razum, tvrdeći da će prosvjedi i nemiri samo naštetiti Gotovininu slučaju. Mnoge udruge pozvale su vladu da pomogne Gotovinoj obrani (Večernji list, 2005g; Večernji list, 2005h). Đakić je otišao još dalje, uspoređujući blokade cesta s događajima iz 1990., kada su pobunjeni hrvatski Srbi blokirali ceste u Dalmatinskoj zagori, zlokobni događaj u hrvatskom javnom sjećanju poznat kao Balvan revolucija, s ciljem simboličkog „atentata” na veterane koji su se protivili vladi (Večernji list, 2005e).

Unatoč pojedinačnim izljevima nezadovoljstva, glavne udruge nisu ušle u sukob s vladom i zahtijevale su da Gotovini pruži svu moguću pomoć. Organizirale su novi prosvjed na splitskoj rivi, ali su zabranile desničarskim oporbenim političarima da sudjeluju kao govornici. Osim toga, organizatori su inzistirali da se ne radi o prosvjedu, već o događaju podrške Gotovini i vladi (Miljuš i Sever Šeni, 2005; Miljuš, 2005c; Večernji list, 2005i). Vlada i glavne udruge željele su spriječiti izbijanje potpunih političkih nemira, poput već legendarnog prosvjeda 2001. na splitskoj rivi. Vlada je željela izbjeći stvaranje političke alternative HDZ-u na desnici i spriječiti stvaranje stanja hitnosti koje bi moglo ugroziti pregovore s EU-om.

Ovi prosvjedi zbog Gotovininu uhićenja i izručenja nisu potaknuli nikakve nove političke aktere ili političke poruke na otvaranje nove serije protuvladinih

prosvjeda. U suradnji s vlastima, vodećim udrugama uspjelo je deeskalirati situaciju, transformirajući je u podršku vladinom planu da „obrani Domovinski rat pred MKSJ-em” (Čulić, 2005). Vodeće udruge koristile su diskurs suradnje, javno vjerujući vladinim planovima da pomogne optuženicima MKSJ-a (Večernji list, 2005).

Na određen način, Gotovinino uhićenje i izručenje Haagu označilo je kraj masovnoga političkog pokreta protiv MKSJ-a koji su predvodile veteranske udruge i koji je logistički podržavao HDZ. Unatoč povremenim ispadima u kasnijim godinama, veteranske udruge nisu uzrokovale političku krizu oko pitanja suradnje s MKSJ-em. S više pogodnosti koje je dodijelio izmijenjeni Zakon o braniteljima i velikim sredstvima iz državnog proračuna, udruge su se još više vezale za režim, omogućujući neizbježnu institucionalizaciju sjećanja na rat. Udruge su postale posrednici ne samo u hrvatskoj prošlosti već i u njezinoj budućnosti. Tako su udruge ispunile strateške ciljeve Hrvatske, poput pristupanja EU-u (UHVDR, 2009).

Zaključak

Budući da Domovinski rat funkcionira kao mit o izgradnji nacije, očuvanje dominantnog narativa o ratu važno je za suvremenu Hrvatsku. Nudeći pročišćeni prikaz, naglašavajući žrtvu nacije od „velikosrpskog agresora” i umanjujući alternativna tumačenja, mit o Domovinskom ratu jača suvremeni hrvatski identitet.

Osim hrvatskih političkih elita, ratni veterani bili su među najutjecajnijim skupinama novih kreatora mitova odgovornih za očuvanje i jačanje dominantnog narativa. Organizirani u udruge tijekom 1990-ih, veterani su prvenstveno funkcionirali kao ideološka i simbolička podrška Tuđmanovu režimu. Međutim, početkom 2000-ih, veteranske udruge bile su ključni igrači koji su se protivili novoj lijevo-centrističkoj vladi oko tumačenja rata. Kako su gubili svoje vođe (Tuđman i Šušak) i političku podršku (HDZ), veteranske udruge morale su se suočiti s vladom koja je prijetila da će poremetiti dominantni narativ. Vladine aktivnosti prijetile su dovođenjem u pitanje ili demontiranjem mita o Domovinskom ratu koji je jačao „autoritet onih koji su imali moć” u društvu – političkih elita i veteranskih udruga 1990-ih. Osim takvog potencijalnog simboličkog gubitka, ovaj poremećaj imao je potencijalno stvarne posljedice za veterane, uključujući optužnice MKSJ-a, reviziju statusa invaliditeta i smanjenje socijalne pomoći i financiranja njihovih udruga.

Iz tih razloga, veteranske udruge su se umiješale i suočile s vladom oko interpretacije rata. Veterani su ponovno preuzeli kontrolu nad narativom kombinacijom nasilja malog do velikog opsega, prosvjeda i pritisaka, koristeći *ad hoc* parapolitičke skupine (stožere). Unatoč očitog logističkoj podršci HDZ-a, veterani su bili glavni akteri u pobuni protiv MKSJ-a. Dok je HDZ nosio teret korupcije iz 1990-ih, veterani su se brzo etablirali kao moralno tkivo društva, izgrađenog na temeljima Domovinskog rata, djelujući tako kao hegemonistička društvena skupina (Bagić, Kardov i Škacan, 2020: 218).

Pod pritiskom veteranskih prosvjednih aktivnosti, Sabor je usvojio Deklaraciju o Domovinskom ratu, transformirajući dominantni u službeni narativ. Također, zbog svakodnevnog pritiska, politička elita potpuno je kooptirala veteranski, a u biti tuđmanistički diskurs o ratu. Promjena u diskursu o ratu nije bila samo retorička. Imala je posljedice u stvarnom životu: prekid suradnje između Hrvatske i MKSJ-a 2002., zaustavljanje radikalnih rezova u socijalnoj zaštiti veterana i okončanje državne revizije statusa invaliditeta. Međutim, posljednje razdoblje 2004. – 2005. po-

novno je potvrdilo dojam o veteranskim udrugama kao političkim akterima sklonim kompromisima i pregovaranju. Držeći se svog dijela dogovora u savezu s HDZ-om, većina glavnih veteranskih udruga, često nevoljko i interno podijeljena, slijedila je Sanaderov novi kurs u poboljšanju odnosa između Hrvatske i MKSJ-a. Nakon što su 2004. gotovo ignorirale optužnice protiv hrvatskih i bosansko-hrvatskih dužnosnika, udruge su stavljene na kušnju sa slučajem Gotovina. Nakon gotovo dvije godine Sanaderove primjene meke moći nad veteranima, uključujući izmijenjeni Zakon o braniteljima i unosno financiranje udruga, glavne udruge su promijenile svoj model obrane dominantnog narativa personificiranog u Gotovini.

Kako je Gotovina uhićen i izručen Haagu, udruge su, izravno ili neizravno, morale promijeniti svoj diskurs o procesuiranju ratnih zločina koje su počinile hrvatske snage. Prije su udruge tvrdile da je Gotovina nevin i da mu se ne bi trebalo suditi pred MKSJ-em. I dalje su podržavale ideju njegove nevinosti, ali su tvrdile da samo suđenjem pred MKSJ-em može dokazati svoju nevinost i očistiti svoje ime. Iako je to izazvalo negodovanje na rubu veteranskog pokreta i podjele unutar nekih udruga, nije imalo dugotrajne posljedice. Dominantna naracija ostala je netaknuta, pojačana plaštom legalnosti u smislu da je kombinirala isključivo nacionalno-centrično tumačenje rata i suvremene međunarodne obveze koje su u konačnici rezultirale koracima prema ispunjenju dugogodišnjeg cilja zemlje – integracije u EU.

Bibliografija

- Bagić, D., Kardov, K., i Škacan, M. (2020). Mobilizacijska struktura veteranskog pokreta u Hrvatskoj: organizacije društvenog pokreta i članstvo. *Politička misao*, 57(3), 195-223. <https://doi.org/10.20901/pm.57.3.08>
- Bajt, Z. (2005). Uhićen Gotovina: General čekao da ga uhvate? *Večernji list*. 9. prosinca.
- Balenović, B. (2000). Naše redove treba očistiti, kako od lažnih branitelja, tako i od lažnih invalida. *Ruža hrvatska: novine hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji*. Listopad.
- Banac, I. (2002). Laž etničke solidarnosti. *Feral Tribune*. 28. rujna.
- Bašić, B. (1994). Izbor Tomislava Merčepa je farsa. *Slobodna Dalmacija*. 2. ožujka.
- Bašić, S. (1995). Poslije pobjede u ratu, vodim bitku za – ratnike. *Slobodna Dalmacija*. 19. listopada.
- Bellamy, A. J. (2003). *The Formation of Croatian National Identity*. Manchester and New York: Manchester University Press.
- Bilan, K. (2005). Gotovinina slika pokraj Meštrovićeva mauzoleja. *Večernji list*. 21. veljače.
- Bobetko, J. (1995). Heroji ne smiju biti zaboravljeni. *Slobodna Dalmacija*. 17. svibnja.
- Borković, G. (2004). Udruge u stavu voljno. *Feral Tribune*. 23. travnja.
- Car, V. (2008). Myths in media texts how media in Croatia treats veterans and tycoons. *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 2(4): 145-164.
- Ciboci, S. (2001). Čondić: I naša je zasluga što Norac neće u Haag. *Jutarnji list*. 22. veljače.

- Čulić, M. (2002). Pattonska ljubav. *Feral Tribune*. 28. rujna.
- Čulić, M. (2002). Janko Bobetko. *Feral Tribune*. 28. rujna.
- Čulić, M. (2005). Kraj antihaaške pobune. *Feral Tribune*. 16. prosinca.
- Čuljat M. i Božić, T. (2000). Haaški svjedok Milan Levar poginuo u eksploziji. *Večernji list*. 29. kolovoza.
- Dečak, Đ. (1996). Neimenovani dokument (Pismo predsjednika UHVDR-a Đure Dečaka predsjedniku Republike Hrvatske Franji Tuđmanu). UHVDR. 2. svibnja.
- Dečak, Đ. (1997). Neimenovani dokument (Pismo predsjednika UHVDR-a Đure Dečaka predsjedniku Republike Hrvatske Franji Tuđmanu). Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1741 Ured predsjednika RH Franje Tuđmana, fascikl 1709. 13. lipnja.
- Dečak, Đ. (2005). Neimenovani dokument (Govor predsjednika UHVDR-a Đure Dečaka na 5. izvještajnoj skupštini UHVDR-a u Osijeku). UHVDR. 23. travnja.
- Del Ponte, C. i Sudetic C. (2008). *Gospođa tužiteljica: suočavanje s najtežim ratnim zločinima i kulturom nekažnjivosti*. Zagreb: Profil.
- Dolenec, D. i Širinić, D. (2020). Mobilising against Change: Veteran Organisations as a Pivotal Political Actor . U: G. Ekiert, E. J. Perry i Y. Xiaojun (ur.), *Ruling by Other Means: State Mobilised Movements* (str. 239-260). Boston: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108784146.010>
- Đikić, I. (2004). Odgađanje naroda. *Feral Tribune*. 11. lipnja.
- Đula, N. (2001). Predao se Norac. *Jutarnji list*. 22. veljače.
- Đuretek, D. et al. (2004). Hvidra: tiskanje plakata financirali Bandić i Demo. *Večernji list*. 8. lipnja.
- Edelman, M. (1971). *Politics as Symbolic Action: Mass Arousal and Quiescence*. New York and London: Academic Press.
- Erceg, H. (1994). Zašto Tuđman štiti Šuška. *Feral Tribune*. 11. travnja.
- Flood, C. G. (1996). *Political Myth: a Theoretical Introduction*. New York: Routledge.
- Friedrich, C. J. i Brzezinski, Z. K. (1965). *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Galović, M. i Vukušić H. (1993). Nacrt programa djelatnosti Udruge „Hrvatski veterani Domovinskog rata”. UHVDR. 5. srpnja.
- Glas Slavonije. (1999). *Knjiga žalosti u UHVDR-u*. 13. prosinca.
- Glaurdić, J. (2011). *The Hour of Europe: Western Powers and the Breakup of Yugoslavia*. New Haven and London: Yale University Press.
- Goldstein, I. (2021). Hrvatska 1990. – 2020. – Godine velikih nada i gorkih razočaranja. Zagreb: Profil knjiga.
- Grcić, A. (2000). Kazneni progon Luke Podruga? *Jutarnji list*. 17. listopada.
- Horvat, V. (2002). Bobetko: Raspisan je lov na branitelje. *Vjesnik*. 18. svibnja.
- Hranjski, H. (1992). ‘Vaša je žrtva sveta’. *Slobodna Dalmacija*. 26. travnja.
- Hrvatski sabor (1999). Rezolucija o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom u Haagu. *Narodne novine* 24.
- Hrvatski sabor. (2000). Deklaracija o Domovinskom ratu. *Narodne novine* 102.
- Hrvatski sabor. (2006). Deklaracija o Oluji. *Narodne novine* 76.
- Hrvatski sabor. (2010). Ustav Republike Hrvatske (pročišćeni tekst). *Narodne novine* 85.

- Hrvatski sabor. (2017). Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji. *Narodne novine* 121.
- Jelić, N. (2002). Spremni smo na rizik i nećemo izručiti Bobetka. *Jutarnji list*. 24. rujna.
- Jelić, N. et al. (2002). Bobetko optužen za ratne zločine. *Jutarnji list*. 20. rujna.
- Jović, D. (2017). *Rat i mit: Politika identiteta u suvremenoj Hrvatskoj*. Zagreb: Fraktura.
- Jurišin, P. (2000). Splitski dragovoljci zaposjeli dvoranu Poglavarstva. *Jutarnji list*. 14. rujna.
- Jutarnji list. (2000). *Deklaracija o Domovinskom ratu*. 15. listopada.
- Jutarnji list. (2002). *Branitelji bezrezervno podržavaju akcije Račanove vlade*. 25. rujna.
- Karabalić, V. (2011). Hrvatski naziv Domovinski rat i njegovi njemački prijevodi. *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja*, 26: 143-165.
- Karakaš, D. et al. (2001). Noseći zastave Sinjani blokirali cestu Zagreb-Split. *Večernji list*. 9. veljače.
- Kardov, K., Lalić, D., i Teršelić, V. (2010). *Suočavanje s prošlošću u Hrvatskoj: stavovi i mišljenja aktera i javnosti u poraću*. Zagreb: Dokumenta – Centar za suočavanje s prošlošću.
- Kašpar, K. (1993). Mišljenje o zamolbi Inicijativnog odbora udruge „Hrvatski veterani Domovinskog rata“. Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1741 Ured predsjednika RH Franje Tuđmana, fascikl 573. 7. srpnja.
- Kavain, M. (2001). Škarić: Ne može se braniteljima suditi kao da su vodili osvajački rat. *Jutarnji list*. 22. veljače.
- Knapić, I. (1994). Glasači i glasovanje – osporavani. *Vjesnik*. 7. ožujka.
- Knežević, D. (2004). U Haagu ćemo braniti punu istinu o Domovinskom ratu. *Večernji list*. 2. travnja.
- Knežević, D. i Moskaljov, V. (2005). Konačna potvrda vjerodostojnosti. *Večernji list*. 9. prosinca.
- Koren, S. (2011). Korisna prošlost? Ratovi devedesetih u deklaracijama Hrvatskog sabora. U: T. Cipek (ur.), *Kultura sjećanja: 1991. Povijesni lomovi i svladavanje prošlosti* (str. 123-156). Zagreb: Disput.
- Kuljiš, D. (2005). *Majmuni, gangsteri, heroji, geniji, lupeži & papci: 52 lika u povijesnom spektaklu Denisa Kuljiša*. Zagreb: Metro.
- Kvesić, V. (2005). Priopćenje. UHVDR. 22. veljače.
- Lamont, C. K. (2010a). *International Criminal Justice and the Politics of Compliance*. Farnham: Ashgate Publishing.
- Lamont, C. K. (2010b). Defiance or Strategic Compliance? The Post-Tuđman Croatian Democratic Union and the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. *Europe-Asia Studies*, 61(10): 1683-1705.
- Malić, G. (2002). Bobetko između Račana i Rojsa: koga će iznevjeriti? *Globus*. 25. listopada.
- Meier, V. (1999). *Yugoslavia: A History of its Demise*. New York: Routledge.
- Milekić, S. (2022). A Protest, Coup d'État, or Internal Party Power Struggle: What Motivated Croatian War Veterans to Hit the Streets?. *Croatian Political Science Review*, 59(4): 215-250. <https://doi.org/10.20901/pm.59.4.10>

- Milekić, S. (2024a). Protiv 'izjednačavanja žrtve i agresora': stavovi udruga hrvatskih veterana prema Srbima. *Tragovi: časopis za srpske i hrvatske teme*, 7(2): 73-112. <https://doi.org/10.52328/t.7.2.3>
- Milekić, S. (2024b). *Službeno obilježavanje ratne 1991. u Hrvatskoj*. Beograd: Fondacija Fond za humanitarno pravo.
- Miljuš, D. (2005a). Članovi Hvidre čuvaju plakat generala Gotovine. *Večernji list*. 10. siječnja.
- Miljuš, D. (2005b). Srušen Gotovinin plakat: Potukli se zbog toga tko je služio generalu Gotovini. *Večernji list*. 4. kolovoza.
- Miljuš, D. (2005c). Na rivi potpora Gotovini, a ne prosvjedi protiv Vlade. *Večernji list*. 11. prosinca.
- Miljuš, D. i Sever Šeni, N. (2005). Hvidra na rivi očekuje 100.000 prosvjednika. *Večernji list*. 10. prosinca.
- Moskaljov, V. (2005). Nema nikakvog raskola u Hvidri. *Večernji list*. 28. veljače.
- Moskaljov, V. et al. (2005). Raskol zbog Gotovinina (ne)odlaska u Haag. *Večernji list*. 27. veljače.
- Novoselac, M. (1998). Neimenovani dokument (Pismo predsjednika HVIDR-e Lipik Marija Novoselca Uredu predsjednika Republike Hrvatske). Hrvatski državni arhiv, HR-HDA-1741 Ured predsjednika RH Franje Tuđmana, fascikl 1709. 23. veljače.
- Opačak-Klobučar, T. et al. (2001a). General Norac izigrao rok za predaju. *Večernji list*. 8. veljače.
- Opačak-Klobučar, T. et al. (2001b). Prosvjedi u Rijeci, Sinju, Kninu, Osijeku, Opuzenu. *Večernji list*. 10. veljače.
- Pavić, S. (2000). Branitelji iz cijele Hrvatske pozvani u srijedu na demonstracije u Gospić. *Jutarnji list*. 17. travnja.
- Pavlaković, V. (2008). Better the Grave than a Slave: Croatia and the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. U: S. P. Ramet, K. Clewing i R. Lukic, (ur.), *Croatia since Independence: War, Politics, Society, Foreign Relations* (str. 447-478). München: Oldenbourg Wissenschaftsverlag.
- Pavlaković, V. (2010). Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol. *Europe-Asia Studies*, 62(10): 1707-1740.
- Pavlaković, V. (2016). Fulfilling the Thousand-Year-Old Dream: Strategies of Symbolic Nation-Building in Croatia. U: P. Kolstø (ur.), *Strategies of Symbolic Nation-building in South Eastern Europe* (str. 19-49). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315610993>
- Pavlaković, V. (2021). The Legacy of War and Nation-Building in Croatia since 1990. U: B. Apor i J. P. Newman (ur.), *Balkan Legacies: The Long Shadow of Conflict and Ideological Experiment in Southeastern Europe* (str. 21-56). West Lafayette: Purdue University Press.
- Pejković-Kačanski, M. (2004). Prosvjeda će sigurno biti. *Večernji list*. 13. ožujka.
- Peskin, V. (2005). Beyond Victor's Justice? The Challenge of Prosecuting the Winners at the International Criminal Tribunals for the Former Yugoslavia and Rwanda. *Journal of Human Rights*, 4(2): 213-231.
- Peskin, V. i Mieczysław P. Boduszynski. (2003). International Justice and Domestic Politics: Post-Tudjman Croatia and the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. *Europe-Asia Studies*, 55(7): 1117-1142.

- Pišl, E. (2000). Prosvjed đakovačkih dragovoljaca zbog uhićenja. *Jutarnji list*. 14. rujna.
- Plišić, A. (2001). Gotovina: ako sam ja kriv, svi ste krivi, nisam ja vodio svoj privatni rat. *Jutarnji list*. 7. srpnja.
- Plišić, A. (2002). Bobetko: Vodim bitku u još jednoj agresiji na Hrvatsku. *Jutarnji list*. 21. rujna.
- Popović, J. (2000). Tomac za deklaraciju, V. Pusić protiv. *Večernji list*. 2 listopada.
- Profaca, I. (2002). Stožer: Bobetkovu kuću pretvorit ćemo u utvrdu. *Jutarnji list*. 21. rujna.
- Prosecutor v. Prlić et al. (2017). *Case no. IT-04-74-A, Appeals Chamber Judgement Vol. 1-3*. The Hague: ICTY.
- Rajčić, M. i Pejčković-Kačanski, M. (2001). Na skupu u Splitu više od 150 tisuća ljudi. *Večernji list*. 12. veljače.
- Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata. (2001a). Neimenovani dokument (Zaključci i zahtjevi sa sastanka Republičke koordinacije udruga proisteklih iz Domovinskog rata). UHVDR. 8. veljače.
- Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata. (2001b). Zaključci sa sastanka Republičke koordinacije udruga iz Domovinskog rata održanog 12. veljače 2001. godine. UHVDR. 17. veljače.
- Republička koordinacija udruga proisteklih iz Domovinskog rata. (2005). Odgovor na priopćenje predsjednika SUDHOS-a. UHVDR. 28. veljače.
- Sever Šeni, N. (2005). Sanader spriječio prosvjed branitelja. *Večernji list*. 13. svibnja.
- Sever Šeni, N. i Pandžić, I. (2004). Zakon na javnu raspravu, sugestije udruga ništavne. *Večernji list*. 17. rujna.
- Sinović, A. (2000). Tko je stradao u ratu, a tko u miru?. *Ruža hrvatska: novine hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji*. Srpanj/kolovoz.
- Slobodna Dalmacija. (1999). *Zahvalnost i počast državnom poglavaru*. 13. prosinca.
- Sokol, M. (2005). Plakati Gotovine osvanuli i u Zagrebu. *Večernji list*. 17. ožujka.
- Soldić, M. (2009). „A Land Fit for Heroes: Croatian Veterans of the Homeland War”. MA thesis. University of Oslo.
- Šarić, F. i Gojun, M. (2005). Zapaljeni automobili i barikade blokirali Zadar. *Večernji list*. 10. prosinca.
- Šarić, M. (2004). Više od 40 posto Hrvata učinilo bi što i Gotovina. *Večernji list*. 15. ožujka.
- Tolić, T. (2002). 84 posto građana protiv izručenja generala Bobetko. *Jutarnji list*. 25. rujna.
- Tudor, H. (1972). *Political Myth*. London: Macmillan.
- Udovičić, B. (2006): *Pad umjesto uspona: statisti u demoraciji – II dio*. Zagreb: Kigen.
- UHVDR. (1995). Izvješće s radnog dogovora kod Predsjednika, 10.11.1995. u Osijeku. UHVDR. 12. studenog.
- UHVDR. (2001). Zapisnik sa sastanka Središnjeg odbora održanog 23. veljače 2001. godine u Zagrebu, Galovičeva 12. UHVDR. 26. veljače.
- UHVDR. (2002). Neimenovani dokument (Pismo podrške Bobetku od strane Središnjeg odbora UHVDR-a). UHVDR. 20. rujna.

- UHVDR. (2009). Izvješće o radu Udruge dragovoljaca i veterana Domovinskog rata Republike Hrvatske u izvještajnom razdoblju rujna 2008. – listopad 2009. UHVDR. 18. rujna.
- Uzelak, G. (1997). Franjo Tuđman's Nationalist Ideology. *East European Quarterly*, 31(4): 449-472.
- Valdec, R. (2000). Ne mogu šutjeti: prestanite blatiti generale! *Večernji list*. 15. ožujka.
- Večernji list. (1993). *Predsjednik general Špegelj*. 1. kolovoza.
- Večernji list. (1994a). *Zagrebački sabor – farsa*. 2. ožujka.
- Večernji list. (1994b). 'Veterani ne smiju biti socijalni slučajeви'. 13. ožujka.
- Večernji list. (1994c). *Potpura dr. Tuđmanu*. 3. svibnja.
- Večernji list. (1995). *Nova udruga dragovoljaca*. 1. srpnja.
- Večernji list. (2000). *Orešković: boli me k...* 30. kolovoza.
- Večernji list. (2001). *Rok vlastima – 15. veljače*. 12. veljače.
- Večernji list. (2004a). *Generali za promicanje istine o Domovinskom ratu*. 6. travnja.
- Večernji list. (2004b). *Udruge iz Domovinskog rata žele k Sanaderu*. 3. lipnja.
- Večernji list. (2004c). *UHDDR: Postavit ćemo novi Gotovinin poster*. 27. prosinca.
- Večernji list. (2005a). *Branitelji zviždali Mesiću, Sanaderu i J. Kosor*. 26. veljače.
- Večernji list. (2005b). *Branitelji: Konstruktivan razgovor*. 14. svibnja.
- Večernji list. (2005c). *Razbijena stakla na zgradi Vlade*. 9. prosinca.
- Večernji list. (2005d). *U nedjelju prosvjed na rivi u Splitu*. 9. prosinca.
- Večernji list. (2005e). *Đakić: Neredi 'balvan revolucija'*. 10. prosinca.
- Večernji list. (2005f). *Kamenovane prostorije HDZ-a*. 11. prosinca.
- Večernji list. (2005g). *PTSP-ovci pozivaju na razum*. 11. prosinca.
- Večernji list. (2005h). *Srušite optužnicu*. 11. prosinca.
- Večernji list. (2005i). *Političari neće smjeti govoriti!* 11. prosinca.
- Večernji list. (2005j). *Sanader s Koordinacijom braniteljskih udruga*. 14. prosinca.
- Vjesnik. (1994). *Izabrano vodstvo paralelne UHDDR-e*. 15. svibnja.
- Vlahović, E. et al. (2000). Hrvatska seljačka stranka predložila deklaraciju o Domovinskom rat. *Jutarnji list*. 7. listopada.
- Woodward, S. L. (1995). *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*. Washington: Brookings Institution Press.
- Wranka, M. (1995). Ispunio sam svoju dužnost prema svom narodu. *Glas Slavonije*. 30. prosinca.
- Žabec, K. (2000). Turić i Klarić sudjeluju u radu stožera. *Jutarnji list*. 27. rujna.
- Žabec, K. (2001). Ministarstvo branitelja ispitat će 94 časnika čiji je invaliditet sumnjiv. *Jutarnji list*. 13. ožujka.
- Žirarde, R. (2000). *Politički mitovi i mitologije*. Beograd: Knjižara „Plato”.
- Žunec, O. (2007). *Goli život I: Socijetalne dimenzije pobune Srba u Hrvatskoj*. Zagreb: Demetra.

Croatian Veterans' Construction of the Dominant 1990s War Narrative in the 2000-2005 Period: Between Preservation and Negotiation

Abstract As a country gaining independence amid the 1990s war, the Homeland War represents a pivotal historical event for Croatia, serving as its founding myth. By selectively using historical facts about the conflict, the main mythmakers use the war as a political myth important for Croatian contemporary national identity. This sanitised view of the past, constructed and promoted by elites and non-elites, is especially tied to war veterans. Since the 1990s, veteran associations played a significant role in Croatia's memory politics, reinforcing the regime of Croatian President Franjo Tuđman. After Tuđman's death and the subsequent opposition's electoral victory, veteran associations and groups played a major role in keeping the war narrative alive. Veterans were especially active during the 2000-2002 period, when they successfully advocated the dominant narrative about the war, obstructing Croatian cooperation with the International Criminal Tribunal for former Yugoslavia. However, after preserving the dominant narrative, many veteran associations took part in negotiating or re-constructing the narrative when, in 2004-2005, they aligned with the new government policy of cooperating with the ICTY for the sake of European integration. By analysing archival documents and media reports, the article points to the pragmatism of many veteran groups contrasted to those loyal to their former fellow combatants.

Keywords Croatia, Homeland War, war veterans, ICTY, war crimes, political myths.

Kako citirati članak / How to cite this article:

Milekić, S. (2025). Croatian veterans' construction of the dominant 1990s war narrative in the 2000-2005 period: Between preservation and negotiation. *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 22 (1). 7-27. <https://doi.org/10.20901/an.22.01>